

Røða í samband við floksting Tjóðveldisins, 29. mars 2008

Kristina Háfoss, landsstýriskvinna

6-ára gamla dóttir mín byrjaði í nýggjum dagstovni undanfarna ár. Hon kom fyrstu vikuna, hon hevði verið í barnagarðinum, undrandi heim – og segði mær, at har var ein drongur í barnagarðinum, ið segði, at Danmark “bestemmaði” í Føroyum. Hon greiddi álvarsom frá, at hon hevði sagt við hann, at í Føroyum vóru tað føroyingar, ið ráddu, og skilti ikki hví, drongur helt áfram við at halda fast í, at tað vóru danir í ráða í Føroyum.

Hetta fekk meg at hugsa, at hon hevur skilt tað rætt – nevnliga at í Føroyum eru tað føroyingar, ið ráða.

Samstundis gjørdist eg rættiliga vónbrotin av, at tað eru børn í Føroyum, ið longu frá barnsbeini av, verða lærd upp við, at tað eru danir, ið ráða í Føroyum.

Hugsi tykkum hvørja ávirkan hetta hevur á sjálvsfatanina hjá okkara børnum, og sjálvsvirðingina, og álitid á, at vit kunnu hava eina sjálvstøðugar Føroyar .

Havi somuleiðis havt áhugaverdar samrøður við dóttirina um, hví Dannebrog hongur uttanfyri Amtmansborgina. Hon heldur tað vera undarligt, at tað ikki er Merkið, ið hongur har.

Eg undrist somuleiðis. Hvussu kann tað vera, at vit nú 62 eftir fólkaatkvøðuna í 1946 enn ikki hava einar sjálvstøðugar Føroyar ?

Tað er veruliga hugvekjandi hvørja ferð, vit umvegis fjølmiðlarnar frætta um tjóðir runt allan heim, sum á ongan hátt hava ment eitt vælferðarsamfelag, eina fyrisiting, lóggávu ella annað, ið kemur á hædd við tað føroysku – og at tey hóast hetta velja fullveldi. Tey velja frælsið.

Og hvør tjóð ynskir ikki frælsi ?

Hvat fólk ynskir ikki at taka fulla ábyrgd av egnum landi og borgarum í landinum ?

Sjálvandi vilja føroyingar velja einar sjálvstøðugar Føroyar – um teir bert fáa móguleika fyri at velja.

Eitt tað týðningarmesta málið hjá nýggju samgonguni er tí, at skipa fyri fólkaatkvøðu um føroysku grundlógina – og síðan fáa neyðuga undirtøku fyri at skipa fyri fólkaatkvøðu um føroyskt fullveldi.

...

Tí var tað fyrsta eg hugsaði um, tá eg frætti at floksting Tjóðveldisins nú fór at vera, at endiliga kom ein dagur, har vit kunnu seta fokus á einar sjálvstøðugar Føroyar. Evnið, ið á mangar mátar er druknað í pragmatiskum loysnum og praktiskum politikki seinastu árin.

Eisini er hetta dagurin, har vit kunnu fáa eina viðgerð av Tjóðveldinum sum flokki. Eina viðgerð av, hvat vit kunnu vit gera betur saman, fyri at náa málum okkara.

Vit vita øll, at:

- uttan eina avbera góða og sterka útbúgvingarskipan, ið gevur okkara børnum framkomna vitan og alneyðugu amboðini til teirra víðari ferð í lívinum,
- og uttan eina skapandi og kveikjandi mentan, ið er við til at gera okkum til tey vit eru, og er við til at skapa tað innihald og teir karmar í samfelagnum, ið skulu til fyrri at vit trívast – eina mentan, ið ger at vit hava eitt serstakt tilknýti og velja at liva júst í Føroyum

so vil føroyska samfelagið *ikki* vera staðið, har føroysk ung velja at liva og skapa.

Vit vita samstundis, at uttan eitt samfelag har ung trívast, støðast og mennast – vil sjálvbjargni og tað at gerast eitt sjálvstøðugt land – bert vera ynskidreymar. Og hetta má ikki henda.

Tí var tað, at eg valdi, at taka av avbjóðingini, at gerast landsstýriskvinna í mentamállum.

Mentamálaráðið hevur ávirkan, á týðandi økir, ið røkka út í hvørt einasta føroyskt heim.

Tá umræður mentan: Alt mentanarøkið. Ítróttina. Fólkakirkjuna.

Tá umræður útbúgving og gransking: Fólkaskúlar, Miðnámskúlar, Fróðskaparsetur, Gransking – og skjótt eisini alt dagstovnaøkið.

Ongin ivi um, at tørvur er á stórum betringum og munandi átøkum og íløgum á hesum økjum.

Talan er tí um eina stóra avbjóðing og ábyrgd, ið Tjóðveldi hevur fingið, við ábyrgdini av júst hesum økjum.

Farið er tí til verka, frá fyrsta degi. Tí samgongan og Tjóðveldi hava sett sær stór mál innan útbúgving, gransking og mentan.

- Vit vilja styrkja okkum munandi á mentanarøkinum. M.a. styrkja Mentanargrunnin, Tjóðpall Føroya, Savnsøkið, Kringvarp Føroya og gera serstøk átøk fyrri at styrkja føroyska málið.
Vilja skapa betri karmar fyrri at skapa enn fleiri sólskinssøgur innan føroyska mentanarlívið.
Vilja menna og styrkja føroyska málið og føroyska samleikan.
- Vit vilja skapa alsamt betri karmar fyrri føroyskan ítrótt, og eru tað nú – saman við ÍSF – tikin stig til, at fara undir at fyrireika okkum til at fáa Oyggjaleikirnar til Føroya í 2015. Eisini verður støðugt arbeitt við, at fáa limaskap í Olympiska felagsskapinum – og er samskipti við IOC hesum viðvíkjandi.
- Vit vilja gera karmarnar um føroysku fólkakirkjuna so góðar sum møguligt. Og heldur arbeiðið at smíða seinastu lógirnar viðvíkjandi fólkakirkjuni áfram. Í heyst vera seinastu 5 av 9 lógum lagdar fyrri tingið.

- Vit vilja skipa eitt meira nútímans, framkomið og altjóða Fróðskaparsetur – við alsamt fleiri útbúgvingum og meira gransking.
- Vit fara somuleiðis í næstum at bjóða fleiri heilt nýggjar útbúgvingar á Fróðskaparsetrinum innan KT, Løgfrøði og Hav- og Jarðfrøði.
- Vit fara í næstum at upptaka fleiri til útbúgvingarnar til lærara, námsfrøðing og sjúkrarrøktarfrøðing – og uppstiga allar hesar uppá BA-støði.
- Vit styrkja okkum eisini á útbúgvingarlaga økinum innan fólkaskúlan við fleiri tímum í 1.,2. og 3. flokki.
- Vit gera átøk runt landið fyri at styrkja sernámsfrøðiliga ráðgevingina, fara at skipa nýggja greiningarmiðstøð, at endurskoða Skúlan á Trøðni, og fara í samstarvi við kommunurnar at tryggja tætt samanspæl millum land og kommunur tá umræður sernámsfrøðiliga økið.
- Vit styrkja okkum á miðnámskúlaøkinum við stórum útbyggingum og endurskoðan av miðnámsútbúgvinunum, ið væntandi verða í nýggjum hami í 2009.
- Og nú dagstovnaøkið verður lagt til Mentamálaráðið, er slóðað fyri, samskipan frá vøggustovu til hægri lestna, til betri samskipan á sernámfrøðiliga økinum, og sum heild til samskipan av lívslangari læring.

So nógv eru málini og átøkini, ið standa fyri framman innan útbúgving, gransking og mentan.

Mál og átøk, ið øll hava sum endamál at menna okkara land.

Saman við nýskapandi og stimbrandi vinnupolitikki í Vinnumálaráðnum.

Saman við nýhugsan og søguligum átøkum í Fiskimálaráðnum. Umframt nýggja og týðandi Uttanríkisráðnum, ið skal skapa alneyðugu sambondini út í heim.

Saman við eini røð av yvirtøkum, blokkniðurskurði og ikki minst fólkkaatkvøðu um stjórnarskipan føroyinga. Har vi endaliga fáa staðfest, at í Føroyum eru tað føroyingar, ið ráða.

So vilja vit avgjørt – í hesum samgonguskeiðnum - koma nærri einum sjálvstøðugum Føroyum.

Síðan til eitt annað evni.

Tað vísir seg, at eitt týðandi evni, ið hugtekur føroyingar flest, er tað, ið ger okkum ymiskt hvør frá øðrum.

Tjóðveldisfólk eru onki undantak í so máta. Men alneyðugt er ikki at gloyma tað sum savnar okkum – heldur enn at fokusera uppá tað sum spjaðir okkum.

”To be or not to be”

Ikki ókend orð. Millum annað ikki fyri okkum í Tjóðveldi.

Føroyingur – ella ikki føroyingur. Fullveldisfólk – ella ikki fullveldisfólk. Tjóðveldisfólk – ella ikki tjóðveldisfólk.

Havnarfólk – ella ikki havnarfólk. Útjaðarafólk – ella ikki útjaðarafólk.

Ja, hildið kundi verið áfram. Áhugin fyri at fokusera uppá tað, ið ger okkum ymisk – og av tí sama eitt spennandi og mennandi forum – tykist oftast at vera størri, enn at fokusera uppá tað sum savnar okkum.

Og hetta er oftast til størri skaða enn gagn. Tað, ið ger okkum ymisk, er samstundis tað, ið ger okkum sterkari. Bæði sum menniskju og sum flokk. Tí:

”Saman standa vit sterkari”. Soleiðis verður ofta tikið til.

Og hesi orð hava nógv meira at siga, enn vit geva okkum far um – tí saman standa vit ikki bara sterkar. Saman, er einasti móguleiki fyri, at fáa undirtøku fyri einum sjálvstøðugum Føroyum. Einasti móguleiki fyri meirluta við fólkaatkvøðu um føroyskt fullveldi.

Ynskja vit at náa hesum máli, er tað okkara ábyrgd at leita og fokusera uppá tað, ið sameinir – heldur enn eftir tí, ið spjaðir – bæði í flokkinum – millum flokkar og ikki minst í fólkinum sum heild.

”Í hjørtum okkara býr frælsi”

Hesi vælkendu orð. Hesi beinraknu orð. Tí júst hetta er høvuðsorsøkin til, at allar tjóðir stremba eftir frælsi – eisini tann føroyska.

Men frælsi býr eisini í øðrum, enn í hjørtum okkara.

”Í vitan okkara býr frælsi”

Tí við vitan fáa vit amboðini at røkka frælsinum. Amboðini til at skilja týdningin av frælsinum og fáa harvið viljan at røkka frælsinum. Tað er eisini vitan, ið gevur okkum neyðuga førleikan til at skapa karmarnar um eitt vælskipað, sjálvstøðugt, vælferðarsamfelag. Eitt kappingarført og blómandi vinnulív. Og til at skapa altjóða sambond.

”Í mentan okkara býr frælsi”

Tí í mentan okkara liggur samleikin, sjálvsfatanin, skapanarhugurin, og grundarlagið undir, at vit velja at liva í hesum landi. Grundarlagið undir, at vit kunnu kalla okkum føroyingar. Og harvið sjálvur grundarsteinurin undir, at vit vilja virka sum ein fræls tjóð í altjóða samfelagnum.

”Í vitan, mentan og hjørtum okkara býr frælsi”

Og tí er tað so avgerandi neyðugt, at vit velja at gera íløgur í vitan og mentan. Samstundis sum vit mugu fokusera uppá tað, ið sameinir øll, ið ynskja frælsi – og taka tøk saman.

Tí eiga vit sum eru her í dag at gera okkara til:

- At savna, ikki spjaða.
- At finna loysnir, ikki ósemjur.
- Og at ganga á odda saman.

Megna vit hetta, menna vit álitid á, at Tjóðveldi kann vera tann stjórnarberandi flokkurin, ið kann leiða Føroyar fram ímóti einum sjálvstøðugum Føroyum.

Eisini menna vit álitid á, at føroyingar kunnu fylgja sínum hjarta – og nýta sína vitan og mentan til at skipa Føroyar sum sjálvstøðugt land.

Og hetta er einasta atgongdin til fullan limaskap í altjóða samfelagnum, og atgongumerkið til samstarv á jøvnum føti við allar tjóðir í heiminum.

...

Má at enda venda aftur til søguna viðvíkjandi 6-ára gomlu dótturini, ið ein av fyrstu døgnum í nýggja dagstovninum hevði havt áhugaverda politiska samrøðu við ein drong á dagstovninum um, hvør ráddi í Føroyum – danir ella føroyingar.

Talan var um fyrstu vikuna í nýggja dagstovninum, og kendi eg ikki øll foreldrini og børnini enn. Royndi at finna út av, hvør tað var, ið dótturin hevði tosað við. Og tað vísti seg til alla eydnu, at talan var um serliga støðu – at mín ótti um, at nógv børn í Føroyum halda, at tað veruliga ikki eru føroyingar, ið hava evstu ábyrgd í Føroyum.

Tí tað vísti seg, at sonurin hjá Kai Leo Johannesen gekk í somu barnagarðsstovu sum dóttur mín, og at tað júst var hann, ið dótturin hevði tosað við.

So har er avgjørt vón fyri framman.

KH